

GAV ÇALIŞMA RAPORU

GEÇİCİ KORUMA REJİMLERİ VE KALICILIĞA GEÇİŞ

İrem Şengül

GEÇİCİ KORUMA REJİMLERİ VE KALICILIĞA GEÇİŞ

İrem Şengül¹

GİRİŞ

2011 yılından beri Türkiye’de Suriyeli mülteciler için geçici koruma rejimi uygulanmaktadır ve 2021 Mart itibari ile geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısı 3,5 milyonu aşmıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021c). Aradan geçen on yılın ardından Suriyelilerin Türkiye’de kalışının geçici olmayacağı ortadadır. Dolayısıyla Türkiye’de geçici korumanın sonlandırılmasına ve geçicilikten kalıcılığa geçişin sağlanmasına yönelik çağrılar sıklıkla entegrasyon, vatandaşlık ve toplumsal uyum tartışmaları ile birlikte ele alınmaktadır.

Mültecilerin ev sahibi ülkelerde kalıcılığını sağlamayı hedefleyen entegrasyon kavramı aslında uluslararası hukukta açıkça tanımlanmamıştır. Uluslararası mülteci hukukunun ana kaynağı olan 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme ve 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Protokol de entegrasyon teriminden direk olarak bahsetmemektedir. Yine de Mülteci Sözleşmesinin 34. maddesindeki ‘taraf Devletler, mültecileri özümlemeyi ve vatandaşlığa almayı her türlü imkân ölçüsünde kolaylaştıracaktır’ ifadesi ile kişilerin buldukları ülkede kalıcı statüler elde etmesi şiddetle tavsiye edilmiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Tüzüğüne göre de mültecilerin sığındıkları ülkenin vatandaşlığını kazanmasına yardımcı olmak kurumun görevleri arasındadır (BMGK, 1950, 2 (e)).

Tarihsel olarak göçmenlerin buldukları ülkeye veya topluma entegrasyonu asimilasyon ve kültürlenme teorileri ile ilişkilendirilmiş ve birçok eleştiriye de maruz kalmıştır. Daha güncel tartışmalarda ise asimilasyon teorilerinden uzaklaşılırken entegrasyon yapısal faktörlerin de etkili olduğu çok yönlü ve karmaşık bir süreç olarak ele alınmaktadır ve bu sürecin ancak yasal, ekonomik, sosyal ve kültürel katılımı mümkün olabildiği ortaya konulmaktadır. (Spencer & Charsley, 2021, 15). Bu tartışmalardaki önemli noktalardan biri de entegrasyonun iki yönlü bir süreç olarak ele alınması gerekliliğidir. Diğer bir deyişle, mültecilerin çabaları veya istekleri tek başına yeterli olmamakta veya entegrasyonu mümkün kılmamaktadır. Ev sahibi devletlerin ve toplumların da mültecilerin entegrasyonunu sağlamada istekli ve hazırlıklı olması ve bu doğrultuda yapısal destekler sağlaması gerekmektedir (UNHCR EXCOM, 2005).

Bu çalışma özel olarak Türkiye’de ve genel anlamıyla uluslararası mülteci rejiminde geçici korumanın sonlandırılmasına ve geçicilikten kalıcılığa geçişte entegrasyonun hukuki boyutuna odaklanmaktadır. Geçici koruma rejimleri uluslararası alanda 1970’lerden beri farklı şekillerde tartışılmış ve uygulanmıştır. Ancak bu tartışmalarda ve uygulamalarda temel olarak geçici korumanın süresi,

¹ Öğr. Gör. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Hukuk Fakültesi ve Avrupa Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetim Kurulu Üyesi

sonlandırılması ve kalıcı statülere erişim gibi konuların muğlak bırakıldığını söyleyebiliriz. Geçici korumanın en güncel ve kapsamlı şekliyle uygulandığı Türkiye örneğinde de geçici korumaya dair bir süre sınırlaması bulunmamaktadır ve aradan geçen 10 yılın ardından geçici korumanın hangi koşullarda sonlandırılacağı ve sonlandırılmasına müteakip nasıl politikalar izleneceği netleştirilmemiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin uzun süreli (sürüncemeli) mültecilik durumlarını 'aynı uyruktan 25.000 veya daha fazla mültecinin sığındıkları ülkede beş yıl veya daha uzun süreyle sürgünde bulunması' (UNHCR, 2014b, 11) olarak tanımladığını düşünürsek 3,5 milyon üzerindeki Suriyeli mülteci açısından Türkiye'de kalıcı ve güvenilir hukuki statüler elde etmek kritik öneme sahiptir.

Dolayısıyla bu çalışmada öncelikle uluslararası mülteci rejiminde geçici korumanın nasıl ele alındığı incelenecek, özellikle de geçici koruma statüsünün sonlandırılması ve kalıcı çözümlere erişimin sağlanmasına yönelik tartışmalara değinilecektir. Çalışmanın ikinci kısmında Türkiye'deki mevzuat üzerinden Suriyeli mültecilere uygulanan geçici koruma rejimi, geçici korumanın hangi koşullarda sonlandırılacağı ve geçici koruma sonrası hangi politikaların öngörüldüğü/öngörülmediği üzerinde durulacaktır. Üçüncü kısımda ise farklı mevzuatlardan örnekler ile mültecilerin buldukları ülkelerde kalıcı hukuki statülere erişimleri incelenecek ve sonuç bölümünde bu tartışmalar ışığında bir değerlendirme ortaya konularak Türkiye'deki Suriyelilerin geleceği açısından önerilerde bulunulacaktır.

1. Uluslararası Mülteci Rejiminde Geçici Koruma

Kitlesel göç durumlarında uygulanan geçici korumanın uluslararası mülteci rejimindeki yerini anlamak için tartışmaya iki temel belirsizlikle başlayabiliriz: ne geçici korumanın kendisi ne de hedeflediği kitlesel akın genel geçer olarak tanımlanan kavramlar değildir. Yine de tarihsel olarak farklı biçimlerde karşımıza çıkan geçici korumanın geniş ölçekli yerinden edilme durumlarında karşılaşılan bazı hukuki, pratik ve politik çıkmazları aşmak için bir uzlaşma aracı olarak görüldüğünü söyleyebiliriz.

Mülteci Sözleşmesi/Protokolü'ne göre mülteci kavramı madde 1 (A) (2)'de:

"İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır" şeklinde tanımlanmıştır.

Fitzpatrick'in (1996, 250) belirttiği üzere Mülteci Sözleşmesi'nin ortaya koyduğu bireysel mülteci tanımı ve bu kişilere uygulanacak koruma sistemi az sayıda mültecinin yerinden edildiği durumlarda etkin olabilmektedir. Buna göre devletler herhangi bir mülteciyi 'hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun göndermeyecek veya iade ('refouler') etmeyecektir' (Mülteci Sözleşmesi, Madde 33 (1). Mültecilerin sözleşmede belirlenen politik, sosyal ve ekonomik haklara erişimi sağlanacak ve bu süreç ideal olarak mültecilerin bulunduğu ülkenin vatandaşlığını alması yönünde evirilecektir (Mülteci Sözleşmesi, Madde 34).

Ancak kitlesel zorunlu göç durumlarında Mülteci Sözleşmesinin uygulanmasında bazı hukuki, politik ve pratik sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bir mülteci hareketinin ne zaman 'kitlesel' olarak adlandırılacağı da aslında tartışmalı bir konudur. Yine de Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin tanımı yönlendirici olabilir. BMMYK 'kitlesel akın' terimini dört özelliğin tamamını veya birkaçını karşılayan durumlar olarak tanımlamaktadır: (i) uluslararası sınırlara ulaşan çok sayıda kişi; (ii) varışın hızlı olması; (iii) ev sahibi ülkede karşılama kapasitesinin yetersizliği; (iv) bireysel sığınma prosedürleri kapsamında çok sayıda başvurunun değerlendirilmesinin imkansızlığı (UNHCR EX-COM, 2004, para(a)). Dolayısıyla bir mülteci hareketinin kitlesel olup olmadığını değerlendirirken yalnızca yerinden edilen kişilerin sayısı değil, zorunlu göçün kısa bir sürede gerçekleşmiş olması ve ev sahibi ülkenin karşılama ve sığınma sisteminin kapasitesinin yeterliliği/yetersizliği de göz önünde bulundurulmaktadır.

Kitlesel zorunlu göç durumlarında yaşanan sıkıntıları birkaç başlık altında toplayabiliriz. Bunlardan ilki Sözleşme'nin kitlesel göç durumlarında uygulanıp uygulanmayacağına dair hukuksal tartışmalardır. Diğer bir deyişle, kitlesel durumlarda devletlerin Sözleşmeye bağlı olmanın bulunup bulunmadığı ve Sözleşme standartlarının çok sayıda kişiye uygulanabilirliği tartışma konusu olmuştur (Zimmerman, 2011; Goodwin-Gill & McAdam, 2007, Jackson, 1999; Hathaway, 2005, Goodwin-Gill, 2014, Edwards, 2012). Mülteci Sözleşmesinin hükümleri uygulanacak olsa dahi, kitlesel olarak yerinden edilen kişilerden her birinin Sözleşmenin mülteci tanımı kapsamına girip girmediği karmaşıklaşmaktadır. Bu durum da ikinci bir soruna, pratikte devletlerin çok sayıda mülteci için bireysel statü belirleme işlemi yapma kapasitesine sahip olmadığı/olmadığı sorusuna yol açmaktadır.

Bu sorunlar ile ilgili olarak uluslararası alanda farklı çözümler üretilmiştir. Mülteci Sözleşmesi mülteciliğin ön koşulu olan haklı zulüm korkusunu beş temel sebeple ilişkilendirmektedir: ırk, din, tabiiyet, belli bir toplumsal gruba mensubiyet veya siyasi düşünce. Ancak, Sözleşmede belirtilen nedenler dışında zorla yerinden edilen kişilerin sayısının artması ile mülteci tanımı bazı bölgesel anlaşmalarda genişletilmiş, (OAU, 1969, Madde 1(2); Cartagena Declaration, 1984, Madde 3) ve daha geniş anlamıyla yerlerinden edilen kişiler BMMYK'nın yetki alanına dahil edilmiştir (BMGK Karar No. 1673, 1961; BMGK Karar No. 2039, 1965). Bireysel statü belirleme işlemleri yerine de menşe ülkedeki durumu objektif bir değerlendirmeye alarak yerinden edilen kişilere toplu olarak mülteci statüsü sağlanması da gerek BMMYK önerilerinde gerekse de uygulamada karşılaştığımız çözümlerden biridir (UNHCR, 2015, para. 1).

Hukuki ve pratik tartışmalardan daha önemli olan üçüncü bir başlık ise kitlesel göç durumlarında yaşanan politik çözümsüzlük olarak görülebilir. Devletler çok sayıda mülteciye uzun süre ev sahipliği yapmak, Mülteci Sözleşmesini uygulayarak bir bakıma bu kişilerin ev sahibi devletlere entegrasyonunun önünü açmak istememektedir. Mülteci Sözleşmesine taraf devletler Sözleşmeyi uygulamak konusunda isteksiz davranırken, Sözleşmeye taraf olmayan devletler de kitlesel göç durumları ile karşılaştığında yine geçici ve kısıtlı bir koruma sağlamanın yollarını aramaktadır.

Sonuç olarak denilebilir ki bu hukuki, pratik ve politik açmazlar bağlamında BMMYK ve devletler geçici korumayı bir uzlaşma aracı olarak görmektedir. Bu uzlaşma her seferinde aynı biçimde karşımıza çıkmaz ancak temel olarak koruma kapsamında geri göndermeme ilkesinin uygulanması ve bazı haklara ve hizmetlere erişimin sağlanması, geçici korumanın ardından ise mültecilerin kalıcı statüleri ev sahibi ülkelerin dışında erişmesi öngörülmektedir.

1.1 Geçici Korumanın Gelişimi ve Kapsamı

BMMYK Yürütme Kurulu kararlarında geçici sığınma (*temporary asylum/refuge*) ilk defa 1970'li ve 1980'li yıllarda Güneydoğu Asya'da yaşanan kitlesel göç durumlarında uygulanmak üzere tavsiye edilmiştir (UNHCR EXCOM, 1977). 1990'lı yıllarda Avrupa'da eski Yugoslavya'dan kaçan Bosnalı mülteciler için geçici koruma uygulanması ile de Türkiye'de Suriyelilere uygulanan geçici koruma rejiminin temelleri atılmıştır (UNHCR, 1997). Takip eden yıllarda da BMMYK'nın kitlesel zorunlu göç durumlarında en azından geçici koruma uygulanması çağrıları devam etmiştir (UNHCR, 2005, para. 22; UNHCR, 2006, para.5; UNHCR, 2012, para.4). Geçici korumanın gelişmesinde önemli yeri olan Güneydoğu Asya'daki ve Avrupa'daki uygulamalar korumanın kapsamını anlamak açısından açıklayıcı olacaktır.

Çoğu devletin Mülteci Sözleşmesine/Protokolüne üye olmadığı Güneydoğu Asya bölgesinde 1970'li yıllarda yaşanan kitlesel zorunlu göçte bölge ülkelerinin mültecilere geçici sığınma sağlamaları üzerindeki uzlaşısı, Küresel Kuzey ülkelerinin mültecileri kalıcı olarak kendi ülkelerine yerleştireceği sözü ile mümkün olmuştur (Davies, 2006). Bu yeniden yerleştirme politikaları Soğuk Savaş zamanı Batı bloğu ülkelerinin Doğu bloğu ülkelerinden kaçan mültecilere sığınma sağlama konusundaki istekleri sonucu istisnai bir başarı olarak nitelendirilmiştir (Suhrke, 1998, 405). Sonuç olarak komşu ülkelere geçici sığınma sağlanan yaklaşık olarak 700 bin mülteci 10 yıllık bir süre içinde üçüncü ülkelere yeniden yerleştirilebilmiştir (UNHCR, 1993, 23). Yine de bu başarı tartışılırken süreç boyunca mültecilerin ev sahibi ülkelere erişimde, göz altında veya bekleme kamplarında yaşadığı sıkıntılar ve yeniden yerleştirmesi gerçekleşmemiş kişilerin sürüncemeli mültecilik durumları unutulmamalıdır (Helton, 1993; Courtland Robinson, 2004). Dolayısıyla dönemin şartları gereği geçici sığınma ve yeniden yerleştirmelerde bir kolaylık sağlandığından bahsedebiliriz ancak bunu mutlak bir başarı olarak görmek zordur.

Güneydoğu Asya'daki mülteci hareketleri döneminde BMMYK Yönetim Kurulu ilk defa kitlesel akın durumlarında kişilerin ilk iltica ülkelerinde en azından geçici sığınmaya erişiminin sağlanması konusunda devletlere çağrıda bulunmuştur (UNHCR EXCOM, 1977; UNHCR EXCOM, 1979, para. (f)). 1981 tarihli BMMYK Yönetim Kurulu'nun 'Kitlesel Sığınma Durumunda Sığınmacıların Korunması' kararı ise geçici sığınmanın uluslararası mülteci rejiminde temelini oluşturan kaynaklardan biridir. Buna göre geçici sığınma kapsamında geri göndermeme ilkesi titizlikle uygulanmalı ve geçici sığınma altındaki kişilere minimum insani standartlara uygun muamele edilmelidir (UNHCR EXCOM, 1981, Section II (B)).

1990'lara gelindiğinde ise geçici koruma bu kez eski Yugoslavya'dan kaçan Bosnalı mülteciler için Mülteci Sözleşmesi'ne taraf olan Avrupa ülkelerinde bir uzlaşısı aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitlesel mülteci hareketi ile karşılaşan Avrupa ülkeleri çok sayıda kişiye bireysel mülteci statüsü belirleme işlemlerinin yapılamayacağını ve Bosnalıların Sözleşmedeki mülteci tanımını sağlamayacağını iddia ederek kapılarını Bosnalı sığınmacılara açmak ve Sözleşmede tanımlanan mülteci statüsünü ve hakları sağlamak konusunda isteksiz davranmaktaydı (Sopf, 2001, 123-124). BMMYK Avrupa ülkelerine en azından geçici koruma sağlanması yönündeki teklifini yaparken geçici korumanın kapsamına dair dört temel öğeden bahsetmekteydi: ülkeye kabul, geri göndermeme ilkesinin gözetilmesi, 1981 yılındaki Yönetim Kurulu Kararında bahsedilen temel insan haklarının sağlanması, koşullar sağlandığında kişilerin kendi ülkelerine geri dönmesi (UNHCR, 1992a, para.13). Sonuç olarak, Avrupa'daki devletler yaklaşık 500 bin Bosnalı mülteciye geçici koruma sağladı (UN-

HCR, 1997, figüre 5.6). Avrupa'da her ülkenin uygulaması farklı olsa da geçici korumanın temel olarak geri dönüş odaklı uygulandığını ve koruma kapsamında sosyal ve ekonomik haklara, özellikle de eğitim ve çalışma hakkına erişimde kısıtlamalara gidildiğini görmekteyiz (DRC, 2000; Şengül, 2015).

Bu dönemde BMMYK'nın kararlarına ve tavsiyelerine baktığımızda geçici korumanın kitlesel akın durumlarında yerinden edilen kişilere bireysel statü belirleme işlemi yapılmaksızın grup bazlı geçici koruma statüsü sağlayan pragmatik bir çözüm olarak tanımlandığını görüyoruz (UNHCR, 1994, para 44-47). Geçici koruma altında geri göndermeme ilkesi temel alınmış, özellikle sosyal ve ekonomik haklarda kısıtlama uygulanabilmesi ise entegrasyonun kalıcı bir çözüm olarak görülmemesi ile ilişkilendirilmiştir (ibid., para. 50). Muğlak bir ifadeyle de olsa geçici koruma altında geçen süre arttıkça koruma standartlarının iyileştirilmesi öngörülmüştür (UNHCR, 2001, para.13-15).

Aşağıda ayrıntılı olarak incelenecek olan Türkiye'de Suriyeli mültecilere sağlanan geçici koruma rejimi 2011'den beri sürmektedir. Bu en kapsamlı ve güncel uygulamayı takiben BMMYK 2012/2013 yıllarında geçici korumaya dair müzakereler düzenlemiş ve bunun sonucunda 2014'te 'Geçici Koruma ve Kalış Düzenlemelerine İlişkin Kılavuz' yayınlamıştır. Kılavuzda geçici koruma uluslararası koruma rejimlerindeki boşlukları doldurmak amacıyla kitlesel akın ve insani kriz durumlarında uygulanacak bir araç olarak betimlenmiştir (UNHCR, 2014a, para.1-4). Geçici korumanın özellikle de Mülteci Sözleşmesi ve Protokolüne taraf olmayan devletlerin bulunduğu bölgelerde veya Sözleşmenin uygulanmasının mümkün olmadığı durumlarda uygulanması tavsiye etmiştir (ibid, para.7). Kılavuzda, BMMYK Yönetim Kurulu kararlarındaki temel insani standartlara ek olarak geçici koruma altındaki kişilere ülkede belgelendirilmiş kalış hakkı sağlanması, cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddete ve sömürüye karşı koruma sağlanması, keyfi ve uzatmalı göz altılara karşı koruma, özel ihtiyaç sahiplerinin ve engellilerin korunması, sağlık ve eğitim hizmetlerine ve iş imkanlarına erişimin sağlanmasından bahsedilmektedir (ibid, para.20).

Bölümün başında geçici korumaya dair uluslararası alanda kabul görmüş bir tanım olmadığından bahsetmiştik. Yine de uygulamalara ve BMMYK kararlarına baktığımızda temel olarak geçici korumanın kitlesel yerinden edilme durumlarında Mülteci Sözleşmesi/Protokolüne taraf olan veya olmayan devletler tarafından Sözleşmenin mülteci tanımı kapsamına giren veya girmeyen kişiler için geçici bir süreyle uygulanması öngörülen grup bazlı pratik bir koruma aracı olarak görüldüğünü söyleyebiliriz (Şengül, 2020, 77). Geçici koruma rejimleri yerinden edilen kişilerin öyle veya böyle ev sahibi ülkede kalmayacağı kabulünden hareketle kavramsallaştırıldığından kişilerin haklara erişimindeki kısıtlamalar entegrasyonun bir çözüm olarak görülmemesi ile meşrulaştırılmaktadır.

1.2 Geçici Koruma ve Kalıcılığa Erişim

Uluslararası mülteci rejimi yerinden edilen kişilerin ilk etapta sığındıkları ülkelerde geçici olarak korunması ve buna paralel mültecilerin durumlarına kalıcı çözümler sağlanması üzerine kurdur (Durieux & Hurwitz, 2004, 132). Kalıcı çözümler ise geleneksel olarak mültecilerin menşe ülkesine gönüllü geri dönüşü, üçüncü bir ülkeye yeniden yerleştirilmesi ve bulunduğu ülkeye entegrasyonu olarak belirtilmektedir (BMGK Karar no.428 (V), 1950, para 1). Bahsedilen kalıcı çözümlerden bazılarının ise dönemsel olarak ön plana çıktığını görüyoruz. Örneğin, 1946-1951 yılları arasında görev yapan Uluslararası Mülteci Organizasyonu temel olarak yeniden yerleştirme çözümüne odaklanmıştır. Bu dönemde bir milyon mülteci üçüncü ülkelere yeniden yerleştirilirken

mültecilerin yalnızca yüzde beşi kendi ülkelerine geri dönmüştür (Chimni, 2004). Soğuk Savaş dönemi boyunca da özellikle Sovyetler Birliği'nden kaçan kişilere Batı ülkelerinde sığınma imkânı sağlanması inişli çıkışlı da olsa sürdürülmüştür. 1980lerden bu yana mültecilerin kendi ülkelerine geri dönmelerini temel kalıcı çözüm olarak benimsemiştir. BMMYK Yüksek Komiseri Odaka 1990'lı yılları geri dönüş dönemi olarak tanımlamıştır (UNHCR, 1992b). Bu dönüşümde Soğuk Savaş'ın bitmesi ve artık Batı ülkelerinin sığınmayı komünist rejimlere karşı bir politik araç olarak kullanma ihtiyacının son bulması, özellikle 1980lerden bu yana Küresel Güney ülkelerinden artan göç hareketleri ve Avrupa'nın iş gücü ihtiyacının görece olarak azalması etkili olmuştur (Chimni, 2004).

Geçici korumayı takip eden kalıcı çözümler de uluslararası mülteci rejiminde tercih edilen kalıcı çözümlerin dönüşümü ile paralel olarak geçici sığınma-yeniden yerleştirme formülünden geçici koruma-geri dönüş eksenine kaymıştır. Ancak öngörülerin aksine 1990larda yükselen geri dönüş odaklı kalıcı çözüm ajandası başarılı olamamıştır. Günümüzde BMMYK'nın ortalama beş yıl ile tanımladığı ancak pratikte çok daha erken başlayan sürüncemeli yerinden edilme durumlarının yaygınlığı göz önünde bulundurulduğunda geleneksel kalıcı çözümlere erişimin çok az sayıda mülteci için geçerli olabildiği ortadadır. Son on yıla bakacak olursak, mültecilerin kendi ülkelerine geri dönüş oranlarının dünyadaki mültecilerin yalnızca yüzde beşi için mümkün olduğu, üçüncü ülkelere yeniden yerleştirmenin ise çok daha az sayıda mülteciyi kapsadığını görmekteyiz (UNHCR, 2019, 11). Günümüzde Küresel Kuzey ülkeleri mültecileri kendi topraklarından uzak tutmaya çalışırken Küresel Güney ülkeleri ise uluslararası sorumluluk paylaşımının etkin olarak bulunmadığı bu sistemde entegrasyon politikalarına sıcak bakmamaktadır. Sonuç olarak mültecilerin büyük çoğunluğu -BMMYK 2020 verilerine göre %85'i- Küresel Güney ülkelerinde kalıcı çözümlere belirsiz bir gelecekte ulaşabilmek için bekletilmektedir (UNHCR, 2020). Halihazırda daralan koruma alanı ve kalıcı çözümlere erişimdeki imkansızlıklar düşünüldüğünde geçici koruma rejimlerinden kalıcı çözümlere geçiş çok daha sıkıntılı bir hal almaktadır.

Bu noktada temel sorulardan biri geçici korumanın süresi, sonlandırılması ve geçicilikten kalıcılığa geçişin nasıl düzenleneceği üzerine olmaktadır. En güncel haliyle 2014 BMMYK Kılavuzunda geçici koruma için bir süre kısıtlaması bulunmamaktadır. Bunun yerine geçici korumanın mevcut şartlar devam ettiği sürece sürdürülmesi tavsiye edilmiştir (UNHCR, 2014a, para.20). BMMYK'nın daha önce yayınladığı notlarda ve Yönetim Kurulu kararlarında da benzer bir muğlaklıkla kalıcı çözümler bulunana değin geçici olarak koruma sağlanması öngörülmektedir.

Geçici korumanın yürütmenin keyfi kararı ile sonlandırılması sonucu koşullar uygun olmadan güvensiz ve erken (prematüre) geri dönüşlere yol açma tehlikesi literatürde sıklıkla tartışılan bir konudur. Mülteci statüsü ile karşılaştırılma yapıldığında, Mülteci Sözleşmesi'nde tanımlanan statünün de aslında geçici olduğu söylenebilir. Ancak mülteci statüsünün sona erdirilmesi için gerek Sözleşmede gerek bölgesel anlaşmalarda gerekse de devletlerin iç hukukunda ayrıntılı prosedürler belirlenmiştir. Edwards'ın (2012, 602-603) da belirttiği üzere geçici koruma altındakiler için ise menşe ülkede yerinden edilmeye yol açan tetikleyici olay çözüme ulaştığı anda kalıcı ve gerekli değişimler olup olmadığına bakılmaksızın korumanın sonlandırılması varsayımı vardır. BMMYK'nın 2014 Kılavuz İlkeleri'ne baktığımızda da Mülteci Sözleşmesine nazaran muğlak bir tablo çizildiğini söyleyebiliriz. Buna göre, geçici korumanın sonlandırılması belirgin göstergelerin objektif bir değerlendirilmesi yapılarak yerinden edilmeye yol açan durumların sona erdiği, gönüllü geri dönüşün makul olduğu ve kişi güvenliğinin ve itibarının gözetilerek uygulanabileceği durumlarda tavsiye edilir (UNHCR, 2014a, para. 21 (i)).

Geçicilikten kalıcılığa geçiş tartışmalarının ayrıntısına geçmeden önce bir sonraki bölümde Türkiye’de uygulanan geçici koruma rejiminin kapsamına, yasal düzenlemelere ve geçici korumanın sonlandırılması ve sonlandırılmasına müteakip nasıl politikalar izleneceğinin öngörüldüğüne odaklanmak yerinde olacaktır.

2. Türkiye’de Geçici Koruma ve Kalıcı Çözümlere Erişim

Nisan 2011’de Suriye’den 250 kişilik ilk grup Türkiye sınırlarına Hatay’dan giriş yaptığında Türkiye’de geçici korumaya dair bir düzenleme bulunmamaktaydı (TBMM İnsan Hakları İzleme Komisyonu, 2012, 2). Yürürlükte olan 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği Suriyelilerin zorunlu göçünü yönetmek için birkaç seçenek sunuyordu. Türkiye, Mülteci Sözleşmesi/Protokolüne coğrafi kısıtlama uyguladığı için yalnızca Avrupa’dan gelen sığınmacılar Türkiye’de mülteci statüsü elde edebildiğinden 1994 Yönetmeliğine göre:

- Diğer bütün Avrupa dışından gelen mülteciler gibi Suriyeliler ‘sığınmacı’ olarak ülkeye kabul edilerek BMMYK üçüncü bir ülkeye yerleştirilmelerini sağlayana dek Türkiye’de kalabilir. (Madde 3)
- Suriye’den Türkiye’ye zorunlu göçün kitlesel akın olarak kabul edildiği durumda bu hareket sınırda durdurulabilir (Madde 8).
- Suriyelilerin zorunlu göçü kitlesel akın olarak kabul edilse dahi hükümetin alacağı politik bir kararla kişilerin ülkeye girişi durdurulmayabilir (Madde 8).

Türkiye’nin aldığı geçici koruma kararı Ekim 2011’de İçişleri Bakanı tarafından açıklandı. Buna göre Suriyelilere üç ayaktan oluşan bir geçici koruma rejimi uygulanmaktaydı: (i) Suriyelilerin ülkeye kabulü ve açık kapı politikası; (ii) geri göndermeme ilkesinin gözetilmesi; (iii) kurulan kamplarda insani yardım sağlanması (UNHCR, 2011). Geçici korumaya dair ilk yasal düzenleme 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun (YUKK) kabul edilmesi ile yapılmış oldu ve hem YUKK hem de geçici korumanın uygulanmasına yönelik Geçici Koruma Yönetmeliği 2014 yılında yürürlüğü girdi.

2.1 Türkiye’de Geçici Koruma

Türkiye’de sığınma ve uluslararası korumaya dair ilk kanun düzeyinde düzenleme YUKK ile kabul edildi ancak Türkiye’nin Mülteci Sözleşmesi/Protokolü’ne uyguladığı coğrafi kısıtlama kaldırılmadı. YUKK kapsamında üç farklı uluslararası koruma statüsü ve bunlara ek olarak kitlesel akın durumlarında uygulanmak üzere geçici koruma statüsü belirlendi. Uluslararası koruma altında, Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar sebebi ile Mülteci Sözleşmesi’nin mülteci tanımını karşılayan kişilere mülteci statüsü (Madde 61), Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle Mülteci Sözleşmesi’nin tanımını karşılayan kişilere şartlı mülteci statüsü (Madde 62), bu iki statüyü de elde edemeyen ancak ülkesine geri gönderildiği takdirde ölüm cezası, işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak kişiler veya silahlı çatışma durumlarından kaçan kişiler için ikincil koruma statüsü (Madde 63) verilmesi öngörüldü.

Uluslararası koruma statülerinden farklı olarak geçici koruma ise YUKK’a göre ‘ülkesinden ayrıl-

maya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara' sağlanabilecektir (Madde 91). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere kitlesel göçle ne kastedildiği, geçici korumanın hangi koşullar altında ve ne kapsamda uygulanacağı YUKK'da açıkça belirtilmemiştir. YUKK'a göre 'bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi' YUKK'un kabul edildiği tarihte Bakanlar Kurulu daha sonra yapılan değişikliğe göre de Cumhurbaşkanlığı tarafından çıkarılacak yönetmeliğe bırakılmıştır (Madde 91). Suriyeliler için beklenen yönetmelik 2014'te Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir.

Geçici Koruma Yönetmeliği 2. maddesinin geçici korumayı tanımlarken 'uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan' kişiler ibaresini eklemesi aslında BMMYK'nın kitlesel akın tanımında bulunan devletlerin sığınma kapasitesinin bireysel statü belirleme işlemi yapmaya elverişli olmaması ile paraleldir (UNHCR EXCOM, 2004, para(a)). Yönetmelik geçici maddesinde geçici korumanın 'Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebi ile Suriye'den Türkiye'ye kitlesel veya bireysel olarak gelen kişilere' uygulanacağını da kesinliğe kavuşturmuştur.

Öncelikle, geri gönderme yasağının Geçici Koruma Yönetmeliğinin 6. maddesinde geniş kapsamı ile yani hem Mülteci Sözleşmesi'nde belirtilen 'ırkı, dini, tabiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı' hem de diğer uluslararası sözleşmelerde ve teamülde kabul gören 'işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı' yerlere geri gönderilmemesi olarak kabul edilmesi önemli ve olumlu bir adımdır. Ancak tıpkı uluslararası mülteci rejiminde olduğu gibi Türkiye'de de geçici koruma altındakilerin haklara ve hizmetlere erişimi Yönetmelikte muğlak bırakılmıştır.

Ekim 2011'de yapılan açıklamada yalnızca geçici koruma kapsamında kurulan kamplarda insani yardım sağlanmasından bahsedilmekteydi (UNHCR, 2011). Ancak Geçici Koruma Yönetmeliğinin kabul edildiği 2014 yılına kadar kentlerde yaşayan Suriyeli nüfusu da 500 bine ulaşmıştır (UNHCR, 2014c, 148). Yönetmelik kentlerdeki kişilerin hizmetlere erişimi konusunda düzenlemeler getirirken geçici koruma kimlik belgesi düzenlenen kişilere 'sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal hizmetler ve yardımlar ile tercümanlık ve benzeri hizmetler sağlanabilir' gibi muğlak bir ifade kullanmaktadır (Madde 26 (1)).

2014 yılından bu yana ilgili Bakanlıklarca hizmetlere erişimlere düzenlemeler getirilmiştir. Bu bağlamda, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2016 yılında Suriyeli çocukların eğitimi için kurulan Geçici Eğitim Merkezleri'nin kapatılarak çocukların MEB'e bağlı okullara entegrasyonunun sağlanması politikasına geçmesi ve 2016'da çıkarılan Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik (No.8375) olumlu adımlardır. Ancak Türkiye'de yaşadıkları 10 yılın sonunda Suriyeli çocukların okullaşma oranı hala %65'e yakınken (MEB, 2021), çalışma iznine sahip Suriyeli mülteci sayısı yalnızca 31 bin civarındadır (Mülteciler Derneği, 2021). Çalışma izninin kısıtlayıcı önlemlere tabi olması- ve işverenlerin Suriyelileri kayıtsız istihdam etmek istemesi sebebiyle çalışma iznine erişim oldukça kısıtlıdır. BMMYK da Suriyeli ailelerin %84'ünde aile fertlerinden en az birinin çalışmakta olduğunu ancak çalışanların yalnızca %3'ünün çalışma iznine sahip olarak sigortalı ve en az asgari ücretle çalıştığını belirtmektedir (UNHCR, 2021, 7). Sonuç olarak sayıları 3,5 milyonu geçen

Suriyelilerin temel olarak çalışma, barınma, eğitim haklarına erişimlerde sıkıntıları sürmektedir.

2.2. Geçici Koruma Süresince Türkiye’de Kalıcılığa Erişim

Türkiye’de Suriyelilere sağlanan geçici koruma ülkede geçici olarak kalış hakkı sağlasa da geçici koruma statüsünün kalıcı bir statüye geçiş sağlamayacağı Geçici Koruma Yönetmeliğinin 25. maddesinde açıkça belirtilmiştir. Buna göre kişilere sağlanan geçici koruma kimlik belgesi:

- ikamet izni yerine geçmez
- uzun süreli ikamet iznine geçiş hakkı tanımaz
- geçici koruma altında geçen süre ikamet izni toplamında dikkate alınmaz
- Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamaz.

YUKK’da da geçici korunanlara uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanınmayacağını kesin bir dille ifade edilmiştir (Madde 42). Türkiye’de kalış hakkı ikamet izni yerine geçmediğinden Suriyelilerin vatandaşlığa geçişleri de mümkün değildir. Türk Vatandaşlığı Kanununun (2009, No.5901) 11. maddesine göre Türk vatandaşlığına geçiş için 5 yıl kesintisiz ikamet etmiş olma şartı aranmaktadır. Bu duruma istisna olarak yalnızca vatansız kişilerin Türkiye’de doğmuş çocuklarının vatandaşlık alma hakkı, evlilik yolu ile vatandaşlık ve istisnai vatandaşlık gösterilebilir.

Türk Vatandaşlığı Kanununun (TVK) 8. maddesine göre Türkiye’de doğan ve doğumla herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazanamayacak olan çocuklar doğumundan itibaren Türk vatandaşı sayılır. Türkiye’de doğan Suriyeli çocukların sayısı 450 bini aşmıştır (T24, 2020). Ancak anne veya babası Suriyeli olan ve Türkiye’de doğan çocuklar doğumla anne veya babasının vatandaşlığını alabiliyorsa Türk vatandaşlığına geçemezler zira 8. maddeye göre ancak anne ve baba vatansız olan çocuklar Türk vatandaşlığı kazanabilirler (Ekşi, 2015, 198). Dolayısıyla Türkiye’de doğan Suriyeli bebeklere doğuştan Türkiye vatandaşlığı sağlanmamakta ve bu çocuklar vatansızlık tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Ekşi’ye göre yalnızca ‘Suriye ordusuna karşı savaşmaları sebebiyle Suriye vatandaşlığından atılan ve böylece vatansız hale gelen ana ve babanın Türkiye’de doğan çocuğuna Türk vatandaşlığı verilebilecektir’ (Ekşi, 2015, 198-199).

Evlilik yolu ile vatandaşlık da kendiliğinden kazanılan bir hak değildir. TVK’nun 16. maddesine göre belirli koşullar altında – evlilik akdinden sonra 3 yıl geçmesi, aile birliğinde yaşama, evlilik bağı ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmama, milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama gibi – Türk vatandaşları ile evli Suriyeliler vatandaşlık için başvuruda bulunabilir (Ekşi, 2015, 199). İstisnai hallerde vatandaşlık kazanılması ise TVK’nun 12. maddesi gereği ‘Türkiye’ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda hizmeti geçenler’, ‘vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler’, ve ‘göçmen olarak kabul edilen’ kişiler için Cumhurbaşkanlığı kararı ile gerçekleştirilebilir. Bu durumlarda 5 yıllık ikamet izni zorunluluğu aranmaz. Ancak her üç durumda da vatandaşlık alabilecek Suriyelilerin sayısının oldukça düşük olduğunu ve 4 milyon Suriyeli nüfus içinde çok küçük bir azınlığı kapsadığını belirtelim. Nitekim İçişleri Bakanlığı’nın verilerine baktığımızda 2019 sonu itibari ile Türk vatandaşlığı kazanan Suriyeli sayısının yalnızca 110 bin olduğunu görmekteyiz (Mülteciler Derneği, 2021).

2.3 Geçici Korumanın Sonlandırılmasına Müteakip Türkiye’de Kalıcılığa Erişim

Geçici Koruma Yönetmeliğinde geçici koruma için bir süre kısıtlaması yoktur. Geçici koruma altındaki kişiler kendi isteği ile Türkiye’den ayrılması, üçüncü bir ülkenin korumasından faydalanması, üçüncü bir ülkeye yerleştirilmesi sonucu ülkeden çıkış yapması halinde veya ölüm durumlarında geçici koruma kapsamından çıkmakta ve bu kişiler için geçici koruma sona ermektedir (Madde 12). Geçici koruma rejiminin toplu olarak sona erdirilmesi ise Cumhurbaşkanlığı kararı ile mümkün olmaktadır (Madde 11 (1)). Bu kararın hangi koşullarda alınacağı ise açıkça belirlenmemiştir.

Geçici Koruma Yönetmeliğinde korumanın sonlandırılmasının zamanı, koşulları ve sonlandırılmasının ardından nasıl politikalar izleneceğinin muğlak bırakılmış olması kişilerin geçici koruma altında yaşadıkları belirsizliği ve gelecek kaygısını arttırmaktadır. Yönetmeliğin 11(1). maddesi geçici korumanın sonlandırılmasının ardından uygulanacak politikalar için 3 seçenekten bahsetmektedir:

- a) Geçici korumayı tamamen durdurarak geçici korunanların ülkelerine dönmesine,
- b) Geçici korunanlara, koşullarını taşıdıkları statünün toplu olarak verilmesine ya da uluslararası koruma başvurusunda bulunanların başvurularının bireysel olarak değerlendirilmesine,
- c) Geçici korunanların, Kanun kapsamında belirlenecek koşullarda Türkiye’de kalmalarına izin verilmesine karar verilebilir.

11(1)(a) maddesi uluslararası söylem ile paralel olarak Türkiye’de geçici korumanın sona erdirilmesinin ardından Suriyelilerin ülkesine geri dönmesi kararı alınabileceğini vurgulanırken, 14. madde de ‘Cumhurbaşkanının geçici korumanın sona erdirilmesi kararını müteakip, geçici korunanların Türkiye’den çıkış yapması esastır’ ibaresi ile bu seçeneğin öncelikli olduğunun altını çizmiştir. Suriyelilerin bireysel gönüllülük esası dışında geri gönderilmeye zorlanmasının makul, güvenli ve itibarlı bir dönüşe yol açmayacağı ortadadır. 10 yılı aşkın süredir Türkiye’de bulunan kişiler açısından Suriye’deki durum belirsiz bir gelecekte kağıt üstünde çözüme kavuşsa dahi aslında zorunlu geri dönüşler aradan geçen sürenin ardından bir nevi yeniden yerinden edilme gibi yorumlanabilir. Dolayısıyla artık geçiciliğini kaybeden geçici korumanın sonlandırılması entegrasyon ve kalıcılık tartışmaları ile birlikte ele alınmalıdır.

Geçici Koruma Yönetmeliğinin 11(1)(b) maddesinde geçici korumanın sonlandırılmasına müteakip bireysel uluslararası koruma başvurularının da işleme alınabileceğini öngörmektedir. Bu seçenek Yönetmeliğin 16. maddesi uyarınca geçici koruma süresince bireysel uluslararası koruma başvurularının işleme alınmaması durumunun iptalinin önünü açmaktadır. Ancak yaklaşık 3,5 milyon Suriyelinin bireysel koruma başvurularının işleme alınması makul görünmemektedir. Aynı zamanda gerek bireysel olarak gerekse de Yönetmelikte bir diğer seçenek olarak belirtilen toplu olarak uluslararası koruma statüsü verilse dahi coğrafi kısıtlama gereği Suriyelilerin YUKK kapsamında mülteci statüsü edinmesi mümkün değildir. Avrupa dışından gelen kişiler için öngörülen şartlı mültecilik statüsü veya ikincil koruma statüsü elde etmeleri muhtemeldir.

Şartlı mültecilik elde eden Suriyeliler Türkiye’de kalma hakkına sahip olacaktır. Ancak şartlı mültecilerin de Türkiye’de kalışı geçicidir, yalnızca üçüncü ülkelere yerleştirmelerine kadar geçen sürede Türkiye’de kalabileceklerdir (Madde 62). 2021 yılına değin 16.939 Suriyelinin yeniden yerleştirildiğini düşünürsek şartlı mültecilik statüsünün de kalıcı bir çözüm sağlamayacağı ortadadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021a). İkincil koruma statüsü de tıpkı şartlı mültecilik gibi Türkiye’de kalıcılığa geçişi sağlamaz. YUKK’un 42. maddesine göre ‘mültecilere, şartlı mültecilere ve ikincil

koruma ve insani ikamet sahiplerine uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanınmaz'. Sahip oldukları ikamet ile Türkiye'de 5 yılı doldursalar dahi vatandaşlığa başvuru hakları bulunmamaktadır. Vatandaşlığa başvuru hakkı kazanmak için gerekli şartlardan biri olan Türkiye'ye yerleşme kararında olmak ibaresi Türk Vatandaşlığı Kanunu Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğe göre 'sığınma veya iltica başvurusu', 'sığınmacı', 'öğrenim', 'turistik', 'öğrenim gören çocuğa refakat', 'tedavi' sebebiyle ikamet sahibi olmak durumlarında sağlanmamaktadır (Madde 16 (2) (c)). TVK Yönetmeliği YUKK'un kabul edilmesinden önce kabul edildiğinden 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliğinde geçen 'sığınmacı' terimini kullanmaktadır. Bunu YUKK'a uyarlayarak yorumlayan Güner (2016, 302) ikincil ikamet izni dayanaklarının uzun dönem ikamet izni ve aile ikamet izni kapsamı dışında kalacağını ve vatandaşlığa başvuru hakkını tanımayacağını belirtmektedir. Dolayısıyla denilebilir ki bireysel veya toplu olarak Suriyelilere uluslararası koruma statüsü verilmesi de gelecek belirsizliklerini ortadan kaldırmayacak ve Suriyelilere Türkiye'de kalıcı bir hukuki statü sağlamayacaktır. Geçici koruma Yönetmeliğinde belirtilen son seçenek olan Türkiye'de kalmalarına izin verilmesi ise muğlak bir tabir olarak- ne süreyle, ne statüyle izin verileceğini belirtmemektedir (Madde 11 (1) (c)).

Kalıcılık konusunda yasal düzenlemeler bulunmamakla beraber Suriyelilerin entegrasyonu için atılan adımlar da yüzeysel ve dağınık bir görünüm vermektedir. Çorabatır'ın da belirttiği gibi Türkiye'de mültecilerin korunması geçicilik ekseninde kurgulandığından 'entegrasyon' terimi Türkiye'de tabu olarak görülmektedir (TBMM İnsan Hakları İzleme Komisyonu, 2018, 110). Bunun yerine resmi dilde uyum veya toplumsal uyum terimleri kullanılmaktadır. YUKK'un 'uyum' başlıklı 96. maddesine göre:

Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir.

Burada önemli bir nokta uyumun amacının mültecilerin entegrasyonunu kolaylaştırmak olarak değil, ülkede bulunduğu sürece toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve yeniden yerleştirme veya geri dönüş sonrası gidecekleri ülkeye uyumlarını kolaylaştırmak olarak belirlenmiş olmasıdır (Şimşek & Çorabatır, 2016, 28). Uyum politikalarından sorumlu kurum olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2021b) uyumu ne asimilasyon ne entegrasyon, 'göçmenle toplumun gönüllülük temelinde birbirlerini anlamalarıyla ortaya çıkan harmonizasyon' olarak tanımlamaktadır. Uzun süredir beklenen 5 yıllık 'Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı' 2019 yılında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü çatısında 2018-2023 yıllarını kapsayacak şekilde yayınlanmıştır. Buna göre uyumun temel amacı yabancıların sosyal hayatın tüm alanlarına üçüncü kişilerin aracılığı olmadan dâhil olabilmesi' olarak belirlenmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020, 2). Belgede yine ağırlıklı olarak 'göçmen' kavramı kullanılmış, hukuki statülere göre farklı grupların durumlarına değinilmemiştir.

Ulusal Eylem Planı'nın toplumsal uyum, bilgilendirme, eğitim, sağlık, işgücü piyasası ve sosyal destek başlıkları altında düzenlediği uyum faaliyetlerinin sonuçları önümüzdeki yıllarda ortaya çıkacaktır. Ancak geçici koruma altındaki Suriyeliler için haklara erişim, hukuki statülerinin güvensizliği,

gelecek belirsizliği ve kaygısı entegrasyonun önündeki en büyük engellerdendir. Sonuç olarak Suriyelilerin Türkiye’de kalıcılık kazanması ve entegrasyonlarının önünün açılabilmesi için kalıcılığa geçişi sağlayan yasal düzenlemelerin bir an önce yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda bir sonraki bölümde farklı bölgelerden örnekler ile entegrasyon ve kalıcılık sağlayan yasal düzenlemelerin nasıl ele alındığına değineceğiz.

3. Geçicilikten Kalıcılığa Geçişte Örnekler

Bu bölümde Avrupa, Güney Amerika, Afrika, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Kanada gibi farklı uluslararası koruma politikalarının uygulandığı bölgelerde kalıcılığa geçişin nasıl ele alındığına bakacağız. Avrupa’da Bosnalı mülteciler için 1990’lı yıllarda uygulanan geçici koruma rejimlerinin uluslararası alanda geçici korumanın geri dönüş odaklı şekillenmesinde önemli bir rol oynadığından bahsettik. Daha sonra Avrupa Birliği (AB) düzeyinde geçici korumanın Konsey Yönergesi ile standartlaştırılması ve 2015/2016 yılındaki mülteci hareketleri sonrası Avrupa ülkelerinin geçicilik ekseninde koruma sağlamaya yönelmesi, Avrupa’da geçicilikten kalıcılığa geçiş tartışmalarını önemli kılmaktadır.

Güney Amerika ve Afrika ülkelerine baktığımızda bu bölgelerde gerek Mülteci Sözleşmesindeki mülteci tanımının genişletilmesi gerekse de kitlesel göç durumlarında grup bazlı statüler sağlanması konusunda diğer bölgelere nazaran farklı ve kapsayıcı dinamikler olduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla bu bölgelerdeki yasal düzenlemelere odaklanmak farklı politikaların da mümkün olduğunu göstermek açısından önemlidir.

ABD ve Kanada ise geleneksel olarak mültecilerin yeniden yerleştirildiği ülkelerin başında gelmektedir. 20. Yüzyılın ikinci yarısında ABD’ye yeniden yerleştirilen mültecilerin sayısı kalan bütün ülkelerin toplamından daha çoktur. Ancak 2016’dan bu yana bu trend tersine dönmüş ve 2018 yılında ABD’de en düşük yeniden yerleştirme yaşanmıştır (American Immigration Centre, 2020, 3). Göçmen ülkesi olarak tanınan bu iki örnekte gerek yeniden yerleştirilen mülteciler gerekse de doğrudan bu ülkelerde sığınma arayışına giren kişiler için kalıcılığa geçişe odaklanmak da farklı politikaların analiz edilebilmesi adına önemlidir.

i. Avrupa

Avrupa’da Bosnalı mülteciler için 1990’lı yıllarda birçok Avrupa ülkesinde sağlanan geçici koruma statüleri öngörülenin aksine Bosnalıların kalıcı statüler elde etmesi ile sonuçlanmıştır (Koser, & Black, 1999, 528). Nitekim Almanya hariç bütün ülkelerin bazı kriterlere tabi tutarak Bosnalılara kalıcı ikamet hakkı sağladığını görüyoruz. Aşağıdaki tabloda geçici koruma sağlayan ülkelerin kalıcı statülere geçiş kriterlerini ve bu kriterleri sağlayan Bosnalılara verdikleri kalıcı statüleri görmekteyiz (Koser & Black, 1999; Barslund, Busse, Lenaerts, Ludolph & Renman, 2017).

Ev Sahibi Ülke	Kriterler	Kalıcı Statü
Avusturya	<ul style="list-style-type: none"> Düzenli gelir sağlayan iş Barınma Suç geçmişi bulunmaması 	Kalıcı İkamet
Danimarka	<ul style="list-style-type: none"> Bireysel Sığınma Başvurusunun Değerlendirilmesi 	Kalıcı Sığınma
Finlandiya	<ul style="list-style-type: none"> Dayton Anlaşması'ndan önce Finlandiya'ya kabul edilmiş olması İki yıldır ikamet ediyor olmak 	Kalıcı İkamet
Fransa	<ul style="list-style-type: none"> Bireysel Sığınma Başvurusunun Değerlendirilmesi 	Mülteci Statüsü
Hollanda	<ul style="list-style-type: none"> 1 Ocak 1994'ten önce ülkeye girmiş olmak 	Mülteci Statüsü & Kalıcı İkamet
İsveç	<ul style="list-style-type: none"> Bireysel Sığınma Başvurusunun Değerlendirilmesi 	Kalıcı İkamet

Tablodan da anlaşılacağı üzere kalıcı statülere geçişte ülkelerin temel aldığı kriterler şu şekilde özetlenebilir:

- Ülkeye varış zamanı- Bosna-Hersek'in ilgili devlet tarafından güvenli kabul edildiği zamandan önce varmış olmak
- Sığınma başvurularının değerlendirilmesi- genellikle olumlu sonuçlandığını belirtmemiz gerekir
- Bosnalıların ülkeye entegre olmuş olması- düzenli gelir etmek, suç geçmişi bulunmaması, barınma imkanına sahip olması (Koser & Black, 1999, 529).

Şartları sağlayan Bosnalı mülteciler bazı ülkelerde (Avusturya, Finlandiya, Hollanda, İsveç) kalıcı ikamet hakkına sahip olurken bazı ülkelerde de (Danimarka, Fransa, Hollanda) mültecilik statüsü elde etmiş ve yine kalıcı oturma ve vatandaşlığa geçişlerinin önü açılmıştır. Sonuç olarak denilebilir ki Avrupa'da genel olarak uygulanan yöntem Bosnalıların neredeyse tamamının sağlayabildiği kriterler aracılığı ile geçici korumadan kalıcı statülere geçiş olmuştur.

1990'lardaki farklı geçici koruma uygulamalarını standartlaştırmak üzere 2001 yılında Avrupa Birliği Geçici Koruma Konsey Yönergesi (OJL.212/12-212/23, 2001/55/EC) kabul edilmiştir. Buna göre geçici koruma kitlesel akın durumlarında uygulanmak üzere istisnai bir prosedür olarak tanımlanmış (Madde 2(a)), geçici koruma altında uygulanacak standartlar eğitim, çalışma, barınma, sosyal yardım, aile birleşimi haklarına erişim gibi hakları da kapsayacak şekilde düzenlenmiştir (Bölüm III). Önemli noktalardan biri de Konsey Yönergesinin geçici korumanın süresini azami 3 yıl ile sınırlandırmasıdır (Madde 4). Geçici koruma altındaki kişilerin bu süreden sonra bireysel koşulları göz önünde bulundurularak diğer statülere geçirilmesi gerekmektedir. 2015/2016 yıllarında artan mülteci hareketleri bağlamında Konsey Yönergesinin uygulamaya koyulması sıklıkla tartışılmış ancak henüz hiç uygulanmamıştır.

2015 yılında özellikle Ege denizinden düzensiz göçle Avrupa ülkelerine ulaşan mültecilerin korunması Avrupa krizine yol açmış, AB genelinde bir geçici koruma rejimi uygulanması yerine ülkeler geçicilik üzerine kurulu ve kısıtlamaların arttığı politikalar benimsemiştir. Bu bağlamda 2015 yılında artan mülteci hareketinden en çok etkilenen ülke olan Almanya'nın sığınma ve entegrasyona yönelik hukuki düzenlemelerine yakından bakabiliriz. Almanya'da ilk etapta mülteciler için 3 yıllık, ikincil koruma statüsündekiler için 2 yıllık ve insani korumadan yararlananlar için 1 yıllık geçici ikamet izinleri şartlar gerektirdiğince yenilenebilmektedir (AIDA, 2019, 129). Uluslararası koruma altındakiler için entegrasyon programı uygulanmakta ve bu programın sonunda ancak başarılı olan kişiler için kalıcı oturma iznine geçiş sağlanmaktadır. Kalıcı oturma geçiş şartları mülteciler ve diğer statüdekiler için değişiklik göstermektedir. Mültecilerin durumunda bu şartlar mükemmel şekilde entegre olmuş olmak (Almanca dil şartını sağlamak, yaşam giderlerinin önemli bir bölümünü kendi imkanları ile karşılayabilmek, yeterli barınma alanını karşılayabilmek) ve 5 yıl boyunca Almanya'da ikamet etmiş olmak olarak belirlenmiştir (AIDA, 2019, 132). Diğer koruma statülerinde ise kişilerin 5 yıllık ikamet süresinin sonunda 60 ay boyunca emeklilik planına katkıda bulunuyor olması – diğer bir deyişle belli bir seviyenin üzerindeki geliri 60 aydır sağlıyor olması- ve yaşam giderlerinin ve barınma ihtiyacının tamamını karşılayabiliyor olması beklenmektedir (AIDA, 2019, 132-133). Kalıcı oturma alan kişiler için yine belli şartlar doğrultusunda vatandaşlığa başvurmanın önü hukuki olarak açıktır (AIDA, 2019, 133).

Tarihsel olarak kültürel çeşitlilik, eşitlik ve entegrasyon politikaları ile öne çıkan İskandinav ülkelerinin de (Gruber & Zupan (eds.), 2021, 182) 2015 sonrası dönemde kısıtlayıcı tedbirler alması ve geçicilik esaslı politikalar benimsemesi aslında Avrupa'da daralan koruma alanının önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilebilir. 2015 öncesi dönemde İsveç, Norveç ve Danimarka'da mülteciler için direk ve otomatik olarak kalıcı ikamet izni verilmekteydi veya uzun süreli ikamet izni düzenlenmekteydi (Brekke, Vedsted-Hansen & Thorburn Stern, 2020, 27). 2016'dan beri her üç ülkede de öncelikli olarak geçici ikamet izni verilmekte ve bazı şartları sağlayan kişiler için ancak belirli bir sürenin sonunda (İsveç ve Norveç için 3 yıl, Danimarka için 8 yıl) kalıcı oturma izni mümkün olabilmektedir. Örneğin, İsveç'te 2016 yılına kadar kalıcı ikamete geçiş hem mülteciler hem de diğer uluslararası koruma statüsü altında olan kişiler için aynı prosedürlere tabiyken 2016'dan bu yana yalnızca yeniden yerleştirme ile İsveç'e gelen mülteciler otomatik olarak kalıcı ikamet edebilmektedir. Diğer mültecilere yalnızca 3 yıl süreli ikamet belgesi düzenlenmektedir. 3 yılın sonunda da belli bir gelir elde etmeye başlamaları şartı ile kalıcı ikamet sağlanmaktadır. İkincil koruma statüsündekilere ise 13 ay süreli ikamet belgesi verilirken bu süre 2 yıla kadar uzatılabilmektedir. Yine gelir elde etme şartı ile kalıcı statülere geçişleri sağlanabilmektedir (ibid., 23). İsveç gibi diğer İskandinav ülkelerinde de belirli bir süre ile düzenli gelirin bulunması, dil ve kültür sınavlarında başarı gibi entegrasyonu ölçmeyi hedefleyen şartlar getirilerek ancak belli bir sürenin sonunda kişilerin kalıcılığa geçişi mümkün olmaktadır. (ibid., 28).

Daralan koruma alanına, kısıtlamalara ve getirilen zorlu entegrasyon şartlarına rağmen çoğu Avrupa ülkesinde kalıcı ikamet sağlanması entegrasyon politikalarının hem temel bir ayağı olarak kurgulanmaktadır. Bu anlamda kişilerin ilk etapta edindikleri statüler (mülteci, ikincil koruma, insani koruma vb.) belirli bir zaman sonra bazı kriterlere bağlı olarak kalıcı ikamete ve vatandaşlığa evrilebilmektedir.

ii. Güney Amerika & Afrika

Güney Amerika ve Afrika ülkelerindeki durumu tartışmaya başlamadan önce her iki bölgede de uluslararası veya iç hukuk normlarının her durumda titizlikle uygulanmadığının ve pratikte mevzuatlara oranla daha kısıtlayıcı önlemlerin alındığını da belirtmeliyiz. Freir ve Gauci'nin (2020, 324) belirttiği gibi Cartagena Bildirisi'ndeki geniş mülteci tanımının Güney Amerika'da 15 devletin iç hukukunda da kabul edilmesine rağmen her zaman uygulandığından bahsedemeyiz. Örneğin, 2015 yılında Venezuelalı mültecilere yalnızca Meksika ve Brezilya'da 'mülteci statüsü' verilmiştir. Afrika da aslında sürüncemeli mültecilik durumlarının sıklıkla yaşandığı bir bölgedir. Gerek bağımsızlık ve dekolonizasyon döneminde gerekse de iç çatışmalarda yerlerinden edilen milyonlarca insanın bölgede uzun süre mülteci olarak kalıcı çözümlere ulaşamadığını görüyoruz. Bu durum genel olarak kamplaşmanın yaygın olması, ülkelerin yapısal yetersizlikleri, uluslararası sorumluluk paylaşımının bulunmaması, yerel düzeyde entegrasyonun benimsenmemesi ve mültecilerin korunmasının BMMYK'ya devredilmiş olması ile açıklanabilir (Loescher & Milner 2005). Yine de her iki bölgede de özellikle kitlesel göç durumlarında kalıcı statülere geçişin yasal düzenlemelerine odaklanmak farklı hukuki yaklaşımların da mümkün olabildiğini göstermek açısından önemlidir. Dolayısıyla, uygulamalardaki eksikliği en başından vurgulayarak bu bölümde temel olarak yasal düzenlemelere odaklanılacağını belirtmeliyiz.

2015 yılında Venezuelalı mültecilerin yerinden edilmeleri ile Güney Amerika'daki uluslararası koruma politikaları literatürde sıklıkla tartışılmaya başladı. 2015'ten hemen önceki dönemde de BMMYK bölgedeki sığınma politikalarını insan hakları ve koruma alanının kapsayıcılığı bağlamında örnek göstermekteydi (Freir & Gauci, 2020, 322). Yukarıda değinildiği gibi bölgedeki mülteci tanımı Mülteci Sözleşmesi/Protokolü'ndeki tanıma ek olarak 1984 Cartagena Bildirisi'nde 'yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihalleri, ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri, ya da özgürlükleri tehdit altında olduğu için ülkelerinden kaçan kişileri' de kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Cartagena Declaration, Madde 3). Bildiride çok sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülkelere de 'mültecilerin üretici yaşamına entegre etmek ve böylece mültecilerin ekonomik, sosyal ve kültürel haklarından yararlanmaları konusunda gereken çalışmayı yapmak' çağrısında bulunulmuştur (Madde 11).

2014 yılında bir araya gelen bölge ülkeleri Brezilya Bildirisi'nde entegrasyon politikalarının önemini altını bir kez daha çizerek mültecilerin hukuki statüsü ve buldukları ülkedeki ikamet hakları arasında ayırım yapılması ve entegrasyonlarının mülteci statüsüne ek kalıcı ikamet sağlanarak desteklenmesi çağrısında bulunmuştur (Brasil Declaration, Bölüm I, 2). Bildirinin entegrasyon programları başlığı altında ise ev sahibi ülkelerde mültecilere kalıcı statüler (ikamet, oturma hakkı) sağlanması programa dahil edilmiştir (Brasil Declaration, Chapter II, 12).

Bölgede Arjantin, Brezilya, Kosta Rica, Kolombiya, Ekvator, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nikaragua, Panama, Paraguay ve Peru gibi birçok ülkenin mevzuatı mültecilere düzenli hukuki statüler sağlanması öngörmektedir (Freir & Gauci, 2020, 353). Bolivya, Şili, Meksika, Uruguay gibi bazı ülkeler mültecilere otomatik olarak kalıcı ikamet sağlamaktadır (ibid., 353). Venezuela bölgede kalıcı ikamet hakkı sağlamayan ülkelere biri olsa da ülkede 10 yıl süreyle kalmış mülteciler vatanışığı başvuru yapabilmektedir (ibid., 353). Entegrasyon için temel öneme sahip olan çalışma hakkı Küba ve Kolombiya dışında bütün bölge ülkelerinin mevzuatlarında mülteci statüsündeki

kişiler için otomatik olarak sağlanmaktadır (ibid., 354). Mültecilik statüsü kesinleşmemiş sığınmacıların durumunda ise çalışma hakkı Arjantin, Bolivya, Brezilya, Kosta Rika, Şili, Ekvator, Guatemala, Nikaragua, Paraguay, Peru, Uruguay gibi birçok ülkenin hukuki düzenlemelerinde mevcuttur (ibid., 354).

Kitlesel göç durumlarında bölge ülkelerinin birçoğunda koruma sağlanması hukuki olarak garanti altına alınmış durumdadır. Arjantin, Şili, El Salvador ve Meksika kitlesel göç durumlarında mülteci statüsünün grup bazlı tanınmasını, kitlesel hareket kapsamında gelen kişilere toplu olarak mülteci statüsü sağlanmasını öngörmektedir (Freir & Gauci, 2020, 348). Bölgede bazı ülkelerin geçici koruma uyguladığından da bahsedebiliriz. Örneğin Panama 1998 yılında çıkardığı kanunla Avrupa'da 1990larda uygulanan daha kısıtlı geçici koruma rejimlerine yakın bir geçici insani korumayı mevzuatına dahil etmiştir (Cantor, 2015, 19). Bu rejim 2005'te Kolombiya'dan gelen mültecilere uygulanmıştır. Haklara ve sosyal yardımlara mültecilere oranla daha az erişimi bulunan geçici koruma altındaki Kolombiyalılar 6 yılın ardından 2011'de çıkarılan özel bir kanunla kalıcı oturma statüsüne geçirilmiştir (Cantor, 2015, 20). Çıkarılan kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibari ile 2 yıl içinde geçici koruma altındaki Kolombiyalıların kalıcı ikamet hakkına başvuru yapması yeterli olmuş ve herhangi bir ek şart aranmamıştır (Ley No. 81, 2011).

2015 yılından bu yana 1,5 milyondan fazla Venezuelalının sığındığı Kolombiya'da 2021 yılına değin özel kalış izni ile veya düzensiz olarak bulunan Venezuelalılar için hükümet geçici koruma statüsü sağlayacağını ve bu statünün 10 yıl süre boyunca bu kişiler için geçerli olacağını açıklamıştır (BBC, 2021). Geçici koruma statüsünün ülkede çalışma hakkı, sağlık hizmetlerine erişim ve kalıcı ikamete geçiş anlamında önemli bir adım olduğu düşünülmektedir (BBC 2021). Hükümet Kolombiya'daki geçici korumanın amaçlarından birinin de ülkede geçici olarak bulunan Venezuelalı mültecilerin düzenli göçmen statüsüne ve kalıcı ikamete geçişini kolaylaştırmak olduğunu belirtmiştir. Nitekim, geçici korumanın 10 yıllık süresi dolduğunda Venezuelalılar Kolombiya'da oturma vizesine başvuru hakkı elde edecektir (Temporary Protection Statute, 2021).

Afrika Birliği Örgütü'nün de tıpkı Güney Amerika'da olduğu gibi aslında daha geniş bir mülteci tanımı yaptığından bahsettik. Buna göre, Mülteci Sözleşmesinin tanımına ek olarak 'kendi menşe ülkesinin ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde, dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle, menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülke dışında bir başka yerde sığınma aramak için daimi ikamet ettiği yeri terk etmeye zorlanan herkes' için mülteci statüsü geçerli olmaktadır (OAU, 1 (2)).

Kitlesel göç durumlarına baktığımızda ise bölgede yaygın uygulama kitlesel göç kapsamında gelen kişilere *prima facie* mülteci statüsü verilmesidir (Cantor & Chikwanha, 2019, 235). *Prima facie* yani menşe ülkedeki durumu objektif bir değerlendirmeye alarak yerinden edilen kişilere grup bazlı mülteci statüsü sağlanması Afrika örneğinde de gördüğümüz üzere genellikle bireysel statü belirlenimin zor olduğu kitlesel göç durumlarında grup bazlı uygulanmaktadır (UNHCR, 2015, para.1-2). Teorik olarak *prima facie* mülteci statüsünü elde edilen kişi ev sahibi ülkede mültecilerin sahip olduğu bütün haklardan ve servislerden yararlanabilir. Kısacası *prima facie* mülteci statüsünün normal mülteci statüsünden hiçbir farkı yoktur (ibid. Para.7). Afrika Birliği Örgütü üye devletlerine baktığımızda 17 ülkede kitlesel göç durumlarında grup bazlı veya *prima facie* mülteci statüsü verildiğini görüyoruz. Sağlanan bu statü altındaki haklar da diğer mültecilerin haklarından farklı olarak tanımlanmamıştır (Cantor & Chikwanha, 2019, 237).

Uganda bölgede en çok sayıda mülteciye (1,4 milyon) ev sahipliği yapmasına rağmen mültecilerin kendi kendilerine yeter hale gelmesini önceleyen politikaları ile pratikte bölge ülkelerinden ayrılarak öne çıkan bir örnektir. Uganda'nın 2006 yılında yaptığı reformla birlikte mültecilerin taşınır mal elde etmesinin ve taşınmaz malları kiralamalarının önü açılmıştır. 2010'daki reformla birlikte ise mültecilere çalışma hakkı ve tarım ve hayvancılık yapmak üzere toprak ve arazi kullanımını hakkı tanınmıştır (The World Bank Group, 2016, 12). Diğer bölge ülkelerinde çalışma, kiralama, mal sahibi olma ve toprağa erişimin daha kısıtlı olması sebebiyle Uganda'nın projesi övgüyle karşılanmaktadır (ibid., 13). Ancak ekonomik anlamda uygulanan entegrasyon politikaları mültecilerin Uganda'da kalıcılık elde etmesi veya vatandaşlık almasına evirilmemektedir (ibid., 11). Yine de Uganda'nın politikaları mültecilerin ev sahibi ülkeye yük olacakları mitini yıkması ve aslında karşılıklı kazanç üzerinden ülkelerin ekonomik gelişimine katkıda bulduklarını göstermesi açısından önemlidir (Betts, Bloom, Kaplan & Omata, 2014).

Tanzanya da bölgede uzun süreli mültecilik durumu yaşayan kişilere toplu olarak vatandaşlık hakkı vermesi ile sıklıkla tartışılan bir örnek haline gelmiştir. 2008 yılında BMMYK ile ortak hazırlanan Tanzanya Kapsamlı Çözüm stratejisi kapsamında ülkede 1972'den beri 'geçici' olarak bulunan 200 bin mülteciye gelecekleri konusunda için iki tercih sunulmuştur: Tanzanya vatandaşlığı elde etmek veya menşe ülkelerine geri dönüş. Bu tek seferlik teklifte vatandaşlık kazanmak için herhangi bir ek şart koşulmamıştır. Mültecilerin yüzde 79'unun vatandaşlığı tercih etmesi ile aslında Tanzanya'da mültecilerin büyük çoğunluğu için toplu kalıcı çözüme erişimi sağlanmıştır (Kuch, 2016, 468).

iii. ABD & Kanada

ABD ve Kanada gerek yeniden yerleştirme politikaları gerekse de göçmen ülkesi olarak tanımlanmaları bakımından entegrasyon tartışmalarında önde gelen ülkelerdendir. ABD'ye yeniden yerleştirilen veya sığınma prosedüründe doğrudan ABD'de mültecilik elde eden kişilere çalışma hakkının hemen sağlaması entegrasyon politikaları adına önemlidir. Statü elde ettikten sonra 1 yıl içinde kalıcı ikamete başvurabilen mülteciler, kalıcı ikameti elde ettikten sonra da 5 yıl içinde vatandaşlığa başvuru hakkı kazanmaktadır (Şimşek & Çorabatır, 2016, 89).

ABD aynı zamanda geçici koruma uygulayan ülkelerden de biridir. 1990 Göçmenlik ve Tabiiyet Yasası uyarınca geçici koruma 'uluslararası olmayan silahlı çatışma, doğal afet ve diğer olağandışı koşullar gereği kişisel güvenliği tehdit altında olan ve hali hazırda ABD'de bulunan kişiler' için sınır dışı edilmeyi durdurma kararı şeklinde uygulamaktadır (US, 1990, Section 244). Geçici koruma statüsü grup bazlı verilmektedir ve hangi ülkelerden gelen grupların geçici koruma alacağını Ulusal Güvenlik Bakanlığı Sekreteri belirlemektedir. Geçici koruma statüsü alabilecek gruptaki kişiler başvuru sırasında milliyetini veya vatansızsa ikamet yerini ispat ettiğinde statüyü elde edebilmektedir. Bu noktada geçici korumanın sağlanmasında geniş ve keyfi bir yetki tanımı olduğundan bahsedebiliriz zira yasada hangi ülkeden gelen grupların geçici koruma alabileceğinin nasıl belirleneceğine dair kriterler belirlenmemiştir (İneli-Ciğer, 2018, 180). Geçici koruma statüsü için maksimum bir süre belirlenmemiş olması olumsuzdur ancak geçici koruma statüsündeki kişilerin anında çalışma hakkı kazanıyor olması olumlu olarak değerlendirilebilir (ibid., 183). Yasal olarak geçici korumanın sonlanması ile kişiler kalıcı oturma hakkına başvuramaz ancak istisnai hallerde ABD hükümeti kişilere kalıcı ikamet hakkı verebilir (ibid., 184). Bu durumda da geçici korumadan kalıcılığa geçişte

keyfiyetle hareket edilmektedir.

Kanada'da ise iki temel mülteci programı bulunmaktadır: Kanada İçi Sığınma Programı - Kanada'ya giriş yapmış kişilerin ülke içinde mülteci statüsü elde etmesini sağlayan program - ve Mülteci ve İnsani Yeniden Yerleştirme Programı - Kanada dışında bulunan mültecilerin ve Mülteci Sözleşmesi kapsamı dışında kalan yerlerinden edilen kişilerin Kanada'da statü elde etmesini sağlayan program. Yeniden yerleştirme programı kapsamında hükümet destekli, özel sponsorluk kapsamında ve paylaşılan sponsorluk olarak 3 farklı program yürütülmektedir (Wilkinson & Garcea, 2017, 3). Mültecilerin entegrasyonu için gerek yeniden yerleştirilen mültecilerin gerekse Kanada içinde statü elde eden mültecilerin sosyal ve ekonomik entegrasyonu hedefleyen programlar bulunmaktadır (ibid, 6). Sağlanan yardımlar ve servisler kişiler Kanada vatandaşlığı elde edilene değin sürmektedir (ibid, 8). Kanada'da uygulanan sistem merkezi bir entegrasyon programının bulunması, kalıcı oturma ve vatandaşlık hakkına erişimin sağlanması açısından önemli bir örnektir. Ancak uygulamada gerek sığınmacı gerekse de mülteciler için bekleme sürelerinin belirsizliği, programda geçen sürenin ve muhtemel sonuçların belirsizliği gibi sebeplerle mültecilerin sıkıntılar yaşadığı da değinilmesi gereken noktalardandır (Brouwer, 2005).

SONUÇ

Geçicilikten kalıcılığa geçişte ve mültecilerin entegrasyonunda ekonomik, sosyal, psikolojik, kültürel haklara ve servislere erişim, yerinden edilen kişilerin kendi hayatlarını idame ettirmeleri ve onurlu bir yaşam sürmeleri için ilk atılması gereken adımlardır. Belli bir ülkede uzun süre bulunan mültecilere kalıcı hukuki statülerin sağlanması da bu süreçteki en önemli ve etkin basamaklardan biridir (Şimşek & Çorabatır, 2016, 26). Kalıcı statü sağlanması veya kalıcı statülere geçişin mümkün olabilmesi mültecilerin yaşadığı gelecek belirsizliğini ortadan kaldırırken, en azından buldukları ülkelerde güvenli bir hukuki statü elde edebilmelerine imkân sağlamaktadır. Mülteciler, kalıcı statülerin getirdiği haklara, genellikle o ülkenin vatandaşları ile eşit koşullarda erişim sağlarken hem mülteciler hem de ev sahibi toplum açısından bu kişilerin 'geçici' olduğu algısı da ortadan kalkmaktadır.

Geçici koruma rejimlerinde, özellikle de süre kısıtlaması bulunmadığı durumlarda, entegrasyon ve kalıcı statülere geçiş sorunlu bir hal almaktadır. Bu çalışmada incelenen örnekleri göz önüne aldığımızda Güneydoğu Asya'da yeniden yerleştirmeye dayalı uygulanan geçici sığınma politikalarının Soğuk Savaş döneminin özel koşulları ile mümkün olduğunu görüyoruz. Avrupa'da Bosnalılara uygulanan geçici koruma geri dönüş odaklı uygulanmış ancak tam tersi bir noktadan geri dönüş ajandasının mümkün olmadığını göstermiştir. Dolayısıyla, 1990'lardan bu yana geri dönüş odaklı planlanan geçici korumaya süre kısıtlaması getirilmesi ve bu sürenin sonunda geri dönüşler mümkün olmadığında daha güvenli statülere geçişin sağlanması kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda AB Konsey Yönergesi ve Kolombiya'da Venezuelalılara uygulanan geçici koruma gibi bazı örneklerde devletlerin geçici koruma rejimlerine süre sınırı getirmesi olumludur. Güney Amerika ve Afrika Birliği Örgütü ülkelerinin birçoğunun da kitlesel göç durumlarında bir ayırıma gitmeden grup bazlı mülteci statüsü sağlanması ve mülteci statüsünün daha sonra kalıcı statülere geçişi mümkün kılması geçici korumaya gerek duyulmadan güvenli statüler sağlanması adına dikkat çeken örneklerdir.

Genel olarak baktığımızda devletlerin entegrasyon politikalarında kalıcı statüler sağlanmasını

hem entegrasyonun önemli bir basamağı hem de önemli bir çıktısı olarak gördüğünü söyleyebiliriz. Almanya, İskandinav ülkeleri, ABD, Kanada gibi örneklerde kişilere ilk etapta sağlanan geçici ikamet izinleri genellikle ekonomik yeterlilik, dil şartı, suç geçmişinin bulunmaması gibi entegrasyon şartlarının sağlanması durumunda belli bir sürenin sonunda kalıcı statülere geçiş sağlamaktadır. Tanzanya ve Panama gibi örneklerde ise ilk etapta belirlenmemiş olmasına rağmen, uzun süre ülkede bulunan kişilere herhangi bir ek şart aranmadan özel yasal düzenlemeler ile tek seferde toplu kalıcı statü sağlanmıştır. ABD’de geçici koruma altına alınan kişilerin yalnızca idarenin keyfi kararıyla kalıcı oturma geçebilmeleri ve Uganda’da ekonomik entegrasyon adına önemli adımlar atılsa da mültecilerin kalıcı statülere başvuru hakkının olmaması ise entegrasyon politikaları adına olumsuz örnekler olarak gösterilebilir.

Suriyelilerin Türkiye’de kalışının yasal zeminin de ülkede geçirdikleri 10 yılın sonunda artık kalıcı olarak belirlenmesi gerekmektedir. Ancak bu çalışmada da belirtildiği üzere süre sınırlaması olmayan geçici koruma devam ettiği sürece Suriyelilerin büyük çoğunluğunun uluslararası koruma (şartlı mülteci, ikincil koruma), ikamet izni veya vatandaşlığa başvuru hakları bulunmamaktadır. Geçici korumanın sonlandırılmasına müteakip Suriyelilerin bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme alınabilir. Bu çalışmada da incelendiği gibi 1990’lı yıllarda Avrupa’da geçici koruma uygulayan bazı ülkelerin de izlediği yöntemlerden biri geçici koruma altındakilere önce mülteci statüsü daha sonra bu statünün getirdiği haklar doğrultusunda kalıcılık sağlamak olmuştur. Ancak Türkiye’de uygulanan coğrafi kısıtlama gereği Suriyeliler mülteci statüsü elde edemeyecektir. Şartlı mültecilik veya ikincil koruma elde eden Suriyelilerin de ülkede kalışları yine geçici olacaktır. Dolayısıyla coğrafi kısıtlamanın kaldırılması yalnızca Suriyeliler için değil Türkiye’de şartlı mültecilik elde edebilen diğer gruplar için de oldukça olumlu bir adım olabilir. Bu durumda çok sayıda kişinin bireysel statü belirleme işleminin sistem üzerinde baskı oluşturmaması için Güney Amerika ve Afrika Birliği Örgütü üyelerinde uygulanan toplu mülteci statüsü sağlanması politikası hali hazırda Türkiye’de şartlı mülteci ve geçici koruma statüsü altındaki kişiler için düşünülebilir. Ancak coğrafi kısıtlamanın devam ettiği durumda uluslararası koruma statülerinin de Suriyeliler için kalıcılık sağlamayacağı ortadadır.

Suriyelilere ikamet izni tanınması ikamet süresinin ve gerekli şartların sağlanmasının ardından Suriyelilerin vatandaşlığa başvurularının önünü açabilir. İncelenen örneklerde gördüğümüz diğer seçenekler de belli bir sürenin üzerinde Türkiye’de bulunan Suriyelilere (ek şartlar aranarak veya aranmaksızın) bireysel veya toplu kalıcı statü – kalıcı ikamet, vatandaşlık gibi- sağlanması olabilir. Entegrasyon şartlarının arandığı durumda Türkiye’de Suriyelilerin sahip olduğu haklar ve imkanlar göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin, belli bir sürenin üzerinde ev sahibi ülkede kalmış olmak Türkiye’de de uygulanabilecekken, yine devletlerin sıklıkla uyguladığı düzenli gelir şartının Suriyelilerin çalışma iznine erişiminin önündeki kısıtlar ve imkansızlıklar kaldırılmadığı sürece Türkiye’de aranması makul olmayacaktır.

Sonuç olarak Türkiye’de geçici koruma sonlandırılırken bir yandan entegrasyon politikalarının oluşturulması, bir yandan da bu çalışmanın ana konusu olan kalıcı hukuki statüler için yasal düzenlemelerin en kısa sürede yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda Suriyelilerin haklara erişimlerinin önündeki kısıtlamaların kaldırılması ve hizmetlere erişimlerin güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılması önemlidir. Entegrasyon politikalarının oluşturulmasında ilgili akademisyenlerin, uluslararası örgütlerin ve sivil toplum kuruluşlarının bilgi ve tecrübelerinden yararlanmak etkili olacaktır. Ancak Suriyeli mültecilerin kendi geleceklerini ve hayatlarını belirleme konusunda karar alma ve politika

belirleme süreçlerine dahil olmaları da şarttır. Mülteciler yapısal sıkıntılara rağmen hayatlarını belirleme ve inşa etmede ana aktörlerdir ve kendi gelecekleri ile ilgili kararlarda da aktif katılımları sağlanmalıdır. Ancak mültecilerin de entegrasyon sürecinde ana aktör olarak görüldüğü ve aktif katılım sağladığı politikalar ile etkin ve kalıcı çözümler sağlanabilir. Kapsayıcı bir yaklaşımla kalıcı çözümler değerlendirilirken gönüllülük esasının titizle uygulandığı geri dönüşler ve uluslararası toplum ile sorumluluk paylaşımı ve yeniden yerleştirmeler ile ilgili yapılan müzakerelerin yanı sıra Türkiye’de güvenli ve güvenceli hukuki statülerin de ilgili aktörlerin ve Suriyelilerin katılımı ile belirlenmesi öncelikli olarak ele alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- AIDA. (2019). *Country Report: Germany*. erişim 21.03.2021, https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2020/07/report-download_aida_de_2019update.pdf
- American Immigration Council. (2020). *An Overview of U.S. Refugee Law and Policy*. erişim 20.03.2021, https://www.americanimmigrationcouncil.org/sites/default/files/research/an_overview_of_us_refugee_law_and_policy.pdf
- Avrupa Birliği Konsey Yönergesi (Council Directive on Minimum Standards for Giving Temporary Protection in the Event of a Mass Influx of Displaced Persons and on Measures Promoting a Balance of Efforts Between Member States in Receiving such Persons and Bearing the Consequences Thereof). (07.08.2001). OJL.212/12-212/23, 2001/55/EC
- Barslund, M., Busse, M., Lenaerts, K., Ludolph, L. & Renman, V. (2017). Integration of Refugees: Lessons from Bosnians in Five EU Countries. *Intereconomics*, 52(5), 257-263
- BBC. (09.02.2021). *Colombia to grant legal status to Venezuelan migrants*. erişim 03.03.2021, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-55991551>
- Betts, A., Bloom, L., Kaplan, J. & Omata, N. (2014). Refugee Economies: Rethinking Popular Assumptions. *Refugee Studies Centre*
- BMGK. (15.12.1950) *BMMYK Tüzüğü*. Karar No. 428 (V)
- Brazil Declaration: A Framework for Cooperation and Regional Solidarity to Strengthen the International Protection of Refugees, Displaced and Stateless Persons in Latin America and the Caribbean. (03.12.2014)
- Brekke, JP., Vedsted-Hansen, J. & Thorburn, S. (2020). Temporary Asylum and Cessation of Refugee Status in Scandinavia: Policies, Practices and Dilemmas. *European Migration Network Norway Occasional Papers*
- Brouwer, A. (2005). Permanent Protection: Why Canada Should Grant Permanent Residence Automatically to Recognized Refugees. *Refugee*, 22(2), 88-100
- Cantor, D.J. (2015). Law, Policy and Practice Concerning the Humanitarian Protection of Aliens on a Temporary Basis in the Context of Disasters. *The Nansen Initiative*
- Cantor, D.J. & Chikwanha, F. (2019). Reconsidering African Refugee Law. *International Journal of Refugee Law*, 31 (2-3), 182-260
- Cartagena Declaration on Refugees, Colloquium on the International Protection of Refugees in Central America, Mexico and Panama. (22 November 1984)
- Chimni, BS. (2004). From Resettlement to Involuntary Repatriation: Towards a Critical History of Durable Solutions to Refugee Problems. *Refugee Studies Quarterly*, 23 (3), 55-73
- Courtland Robinson, W. (2004). *The Comprehensive Plan of Action for Indochinese Refugees, 1989-1997: Sharing the Burden and Passing the Buck*. *Journal of Refugee Studies*, 17 (3), 319-333
- Danish Refugee Council. (2000). *Legal and Social Conditions for Asylum-Seekers and Refugees in Western European Countries*.
- Davies, S.E. (2006). *Saving Refugees or Saving Borders? Southeast Asian States and the Indo-Chinese Refugee Crisis*. *Global Change, Peace and Security*, 18 (1), 3-24
- Durieux, J.F. & Hurwitz, A. (2004). How Many Is Too Many: African and European Legal Responses to Mass Influxes of Refugees. *German Year Book of International Law*, 47, 105-159
- Edwards, A. (2012) Temporary Protection, Derogation and the 1951 Refugee Convention. *Melbourne Journal of International Law*, 13, 595-635
- Ekşi, N. (2015). Suriyelilere Toplu Olarak Türk Vatandaşlığı Verilebilir Mi?. *İstanbul Barosu Dergisi*, 89 (2), 196-201
- Fitzpatrick, J. (1996). Revitalizing the 1951 Refugee Convention. *Harvard Human Rights Journal*, 9, 229-240
- Freier, L.F. & Gauci, JP. (2020). Refugee Rights Across Regions: A Comparative Overview of Legislative Good Practices in Latin America and the EU. *Refugee Survey Quarterly*, 39, 321-362
- Geçici Koruma Yönetmeliği Karar no.2014/6883. (13.10.2014), *Resmi Gazete no. 29153* (22.10.2014)
- Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik Karar no.2016/8375, (11.01.2016), *Resmi Gazete no. 29594* (15.01.2016)
- Goodwin-Gill, GS. (2014). Non-Refoulement, Temporary Refuge, and the 'New' Asylum Seekers. Cantor, D.J. & Durieux, J.F. (eds) *Refuge from Inhumanity?: War Refugees and International Humanitarian Law*. içinde 433-459. Brill Nijhoff

- Goodwin-Gill GS. & McAdam, J. (2007) *The Refugee in International Law*. (3rd ed.). Oxford University Press
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2020). *Ulusal Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı 2018-2023*
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2021a). *2014-2021 Yılları Arasında Suriyelilerin Üçüncü Ülkelere Yeniden Yerleştirilmesi*, erişim 21.03.2021, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2021b). *Uyum Hakkında*, erişim 22.04.2021, <https://www.goc.gov.tr/uyum-hakkinda>
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2021c). *Yıllara göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler*, erişim 21.03.2021, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Gruber, M. & Zupan, K. (eds.). (2021) Report on existing integration-political goals, programmes and strategies in the European Union and the MATILDE countries and rural regions. *MATILDE Deliverable 6.2*
- Güner, C. (2016). Yetkili Malam Kararıyla Genel Yoldan Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında Öğrenci Olmanın Etkisi. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 2, 291-332
- Hathaway, C. (2005). *The Rights of Refugees under International Law*. Cambridge University Press
- Helton, A. (1993). *Determinations under the Comprehensive Plan of Action: Overview and Assessment*. *International Journal of Refugee Law*, 5(4), 544-558
- İneli-Ciger, M. (2018). *Temporary Protection in Law and Practice*. Brill
- Jacobsen, K. (2001). The Forgotten Solution: Local Integration for Refugees in Developing Countries. *UNHCR Refugee Research Working Paper No.45*
- Jackson, I.C. (1999). *The Refugee Concept in Group Situations*. Martinus Nijhoff Publications
- Koser, K. & Black, R. (1999) Limits to Harmonization: The 'Temporary Protection' of Refugees in the European Union'. *International Migration*, 37(3), 521-543
- Kuch, A. (2016). Naturalization of Burundian Refugees in Tanzania: The Debates on Local Integration and the Meaning of Citizenship Revisited. *Journal of Refugee Studies*, 30 (3), 468-487
- Ley No.81. (13.12.2011)
- Loescher, G. & Milner J. (2005). The Long Road Home: Protracted Refugee Situations in Africa. *Survival*, 47:2, 153-174
- MEB. (2021). Erişim 21.04.2021, http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/18104635_Mart_internet_bulteni_.pdf
- Moretti, S. (2017). Southeast Asia and the Disenchantment with Resettlement. *Forced Migration Review*, 54, 20-21
- Mülteciler Derneği. (2021). *Türkiyedeki Suriyeli Sayısı Mart 2021*. erişim 20.04.2021, <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>
- Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Protokol. (kabul edilme 31.01.1967, yürürlüğe girme 04.10.1967), 606 UNTS 267
- Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme. (kabul edilme 28.07.1951, yürürlüğe girme 22.04.1954), 189 UNTS 137
- OAU. (1969). Convention governing the specific aspects of refugee problems in Africa. <http://www.unhcr.org/45dc1a682.html>
- Palmgren, P. Refugees 'in Limbo' and the Haphazard Asylum of Cities in Southeast Asia. *International Journal of Urban and Regional Research*. erişim 23.03.2021, <https://www.ijurr.org/spotlight-on/the-urban-refugee-crisis-reflections-on-cities-citizenship-and-the-displaced/refugees-in-limbo-and-the-haphazard-asylum-of-cities-in-southeast-asia/>
- Sopf, D. (2001). Temporary Protection in Europe After 1990: The Right to Remain of Genuine Refugees. *Washington University Journal of Law and Policy*, 6, 109-159
- Suhrke, A. (1998). *Burden-Sharing During Refugee Emergencies: The Logic of Collective versus National Action*. *Journal of Refugee Studies*, 11 (4), 396-415
- Şengül, İ. (2015). Avrupa'da Geçici Koruma Rejimi Örnekleri. *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Araştırma ve Politika Serisi*, 30, 1-125
- Şengül, İ. (2020). *Rethinking Temporary Protection in Turkey: Legality, Uncertainty and Homemaking in the City of Gaziantep*. Basılmamış Doktora Tezi. University of Warwick.
- Şimşek, D. & Çorabatır, M. (2016). Challenges and Opportunities of Refugee Integration in Turkey. *IGAM & Heinrich Böll Stiftung*
- T24. (26.02.2020). *Sekiz yılda 450 bin Suriyeli çocuk Türkiye'de doğdu, 57 bini vatandaş oldu*. erişim, 23.04.2021, <https://t24.com.tr/haber/sekiz-yilda-450-bin-suriyeli-cocuk-turkiye-de-dogdu-57-bini-vatandas-oldu,863392>

- TBMM İnsan Hakları İzleme Komisyonu. (2012). *Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu*, erişim 22.03.2021, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2012/raporlar/28_02_2012_1.pdf
- TBMM İnsan Hakları İzleme Komisyonu. (2018). *Göç ve Uyum Raporu*, erişim 23.04.2021, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf
- Temporary Protection Statute for Venezuelan Migrants. (08.02.2021). erişim 04.03.2021, <https://www.colombiaemb.org/post/temporary-protection-statute-for-venezuelan-migrants>
- The World Bank Group. (2016). *An Assessment of Uganda's Progressive Approach to Refugee Management*
- Türk Vatandaşlığı Kanunu. (Kanun No. 5901, 29.05.2009). *Resmi Gazete no.27256* (12.06.2009)
- Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (Karar no. 2010/139, 11.02.2010). *Resmi Gazete no.27544* (06.04.2010)
- Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, (Karar no. 94/6169, 14.09.1994). *Resmi Gazete no.22127* (30.11.1994)
- UNHCR. (1992a) *Report of the International Meeting on Humanitarian Aid to Victims of the Conflict in the Former Yugoslavia*. HCR/IMFY/1992/4
- UNHCR. (1992b). *Statement by Mrs. Sadako Ogata, United Nations High Commissioner for Refugees, at the International Management Symposium, St. Gallen, Switzerland*, erişim 21.02.2021. <https://www.unhcr.org/uk/admin/hcspeeches/3ae68faec/statement-mrs-sadako-ogata-united-nations-high-commissioner-refugees-international.html>
- UNHCR. (1993). *The State of World Refugees*.
- UNHCR. (1994). *Note on International Protection*.
- UNHCR. (1997). *The state of world refugees*.
- UNHCR. (2001). *Protection of Refugees in Mass Influx Situations: Overall Protection Framework*. EC/GC/01/4
- UNHCR. (2005). *Guidelines Relating to the Eligibility of Iraqi Asylum-Seekers*
- UNHCR. (2006). *Considerations on the Protection Needs of Persons Displaced Due to the Conflict in Lebanon and on Potential Responses*
- UNHCR. (2011). *Information Notice Regarding Syrian Nationals Seeking International Protection*. erişim 21.02.2021. http://archiv.proasyl.de/fileadmin/proasyl/fm_redakteure/Newsletter_Anhaenge/181/UNHCR_Turkey_Syrian_Information_Note_Nov_2011.pdf
- UNHCR. (2012). *Roundtable on Temporary Protection: Summary Conclusions on Temporary Protection*
- UNHCR. (2014a). *Guidelines on Temporary Protection and Stay Arrangements*.
- UNHCR. (2014b). *Global Trends*
- UNHCR. (2014c). *Syria Regional Response Plan: Mid-Year Update*
- UNHCR. (2015). *Guidelines on International Protection No11: Prima Facie Recognition of Refugees*
- UNHCR. (2019). *Global Trends: Forced Displacement in 2018*
- UNHCR. (2020). *Figures at a Glance*.
- UNHCR. (2021). *Regional Refugee & Resilience Plan: Turkey Country Chapter 2021-2022*
- UNHCR EXCOM. (1977). *Conclusion No.5: Asylum*
- UNHCR EXCOM. (1979) *Conclusion No.15: Refugees Without an Asylum Country*
- UNHCR EXCOM. (1981). *Conclusion No.22: Protection of Asylum-Seekers in Situations of Large-Scale Influx*
- UNHCR EXCOM. (2004). *Conclusion No 100: International Cooperation and Burden and Responsibility Sharing in Mass Influx Situations*
- UNHCR EXCOM. (2005). *Conclusion No. 104: Local Integration*
- US. (29.11.1990). Immigration Act of 1990. Pub. L. 101-649 Stat.
- Wilkinson, L. & Garcea, J. (2017). The Economic Integration of Refugees in Canada: A Mixed Record?. *Migration Policy Institute*. erişim 22.03.2021, https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/TCM-Asylum_Canada-FINAL.pdf

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu no.6458, (kabul tarihi 04.04.2013, yürürlüğe girme 04.04.2014), Resmi Gazete no.28615 (11.04.2013)

Zimmerman A. (ed). (2011). *The 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol: A Commentary*. Oxford University Press

GAV ÇALIŞMA RAPORU

Hacettepe Mahallesi Fener Sokak No: 5
06230 Altındağ Ankara/Türkiye

+90 312 473 79 11

info@gocvakfi.org

www.gocvakfi.org

